

GABRIEL BADEA-PĂUN
DE LA PALATUL DOMNESC
de pe Podul Mogoșoaiei
LA PALATUL REGAL
de pe Calea Victoriei

Arhitectură și decoruri (1866–1947)

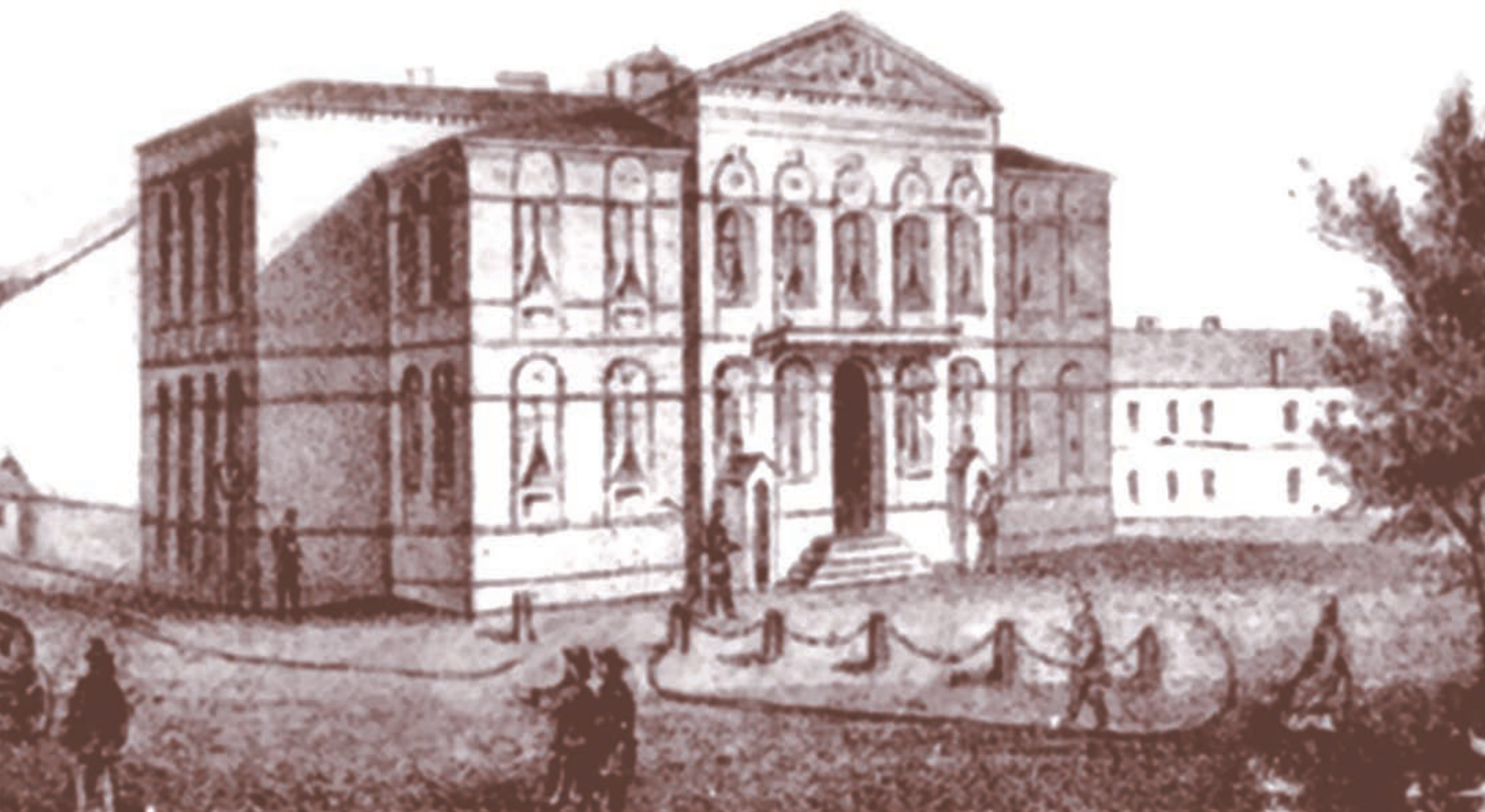

Valentinei și lui Mircea Lupan

Fotograf necunoscut, *Majestatea Sa
Regele Mihai I al României*, colecția
Gabriel Badea-Păun, Paris.

I. DE LA MODESTA CASĂ
A GRĂMĂTICULUI NICOLA
LA CEA A LUI DINICU GOLESCU

Paginile 6–7:
Fotograf necunoscut,
Calea Victoriei și Palatul Regal
după modificarea intrării și
dărâmarea vechiului corp de
gardă; înainte de construirea
noului corp de gardă,
sfârșitul anilor 1880,
Arhivele Naționale ale
României, Fond Marea
Adunare Națională,
București, Fototeca, 20.

Sus.
J. R. Huber, *Palatul M. S.*
Domnitorului, 1866, litografie
imprimată de Druck von J. G.
Fritzsche la Leipzig, colecție
particulară.

Rememorând, aproape treizeci de ani mai târziu, intrarea sa în București, la 10 mai 1866, regele Carol I își amintește cum cortegiul și trăsură în care se găsea încetinară pe Podul Mogoșoaiei, în fața unei case de proporții modeste, străjuite de o gardă de onoare cu drapel. Curios, îl întrebă pe Nicolae Golescu – membru al Locotenenței Domnești, care se găsea în aceeași trăsură – ce este, iar acesta îi răspunse cam încurcat, poate și pentru că aceasta fusese casa sa părintească: *C'est le palais!* [„Este Palatul!"] Nedumerit, poate chiar neîncrezător, prințul repetă întrebarea: *Où est le palais?* [„Unde e Palatul?"], însă răspunsul primit fu același.¹

Cu fațadă neoclasică, ornată cu colonade și modeste basoreliefuri din ipsos, acoperită cu un strat gros de vopsea de ulei de culoare gri, separată de corpul de gardă, de care o despărțea o curte rău pavată, având de o parte construcțiile înjghebate și neîntreținute ce înconjurau biserica Kretzulescu, iar de cealaltă un loc viran în fundul căruia se găsea o clădire mare, galbenă, care adăpostea vornicia,

¹ *Memoriile Regelui Carol I de un martor ocular*, Imprimeria Curții Carol Göbl, București, 1892, p. 71.

casa Golescu, devenită Palat Domnesc, așa cum o arată descrierile contemporanilor¹, avea în acel moment o jumătate de veac.

Ea fusese construită între 1812 și 1815, pe locul unei case pe care un negustor, Voicu Fiștu, o lăsase în danie mănăstirii Kretzulescu, pe atunci, la marginea târgului, și pe care, egumenul Isaia o schimbase, în 1757, cu Nicola Grămăticul pe moșia Mocești din județul Saac.² După nesfârșite neînțelegeri și procese în familie între văduva lui Nicola, fiicele Safta și Catinca și ginerii, treti-logofătul Negoită și fostul logofăt de vistierie Ianache – care ne permit să aflăm însă că avea „două odăi spre fața podului [Mogoșoaiei], și dincolo alte, toate pe jumătate, adică sala cu sacnasiu, cămara, pridvoarele, scările, umblătoare”³ – văduva lui Nicola o vinde stolnicului lordache Colfescu la 14 februarie 1791, primind în schimb moșia Pești din județul Vlașca, de 1 800 de stânjeni, o pereche de cercei cu smarald și trei inele cu diamante.

Acesta murind fără urmași, văduva lui își face „copilă de suflet” o nepoată, Anica, fiica clucerului Ștefan Colfescu, care moare și ea la nouă luni de la nuntă. Convinș că este urmărit de un blestem, clucerul vinde „casa cu tot cuprinsul ei, cu curtea, cu grădina, după cum este cuprinsul ulucilor, și cu cârciuma de la Pod” stolnicului Dinicu Golescu la 14 august 1812 pentru 45 000 de taleri.⁴

Mărind terenul cu o danie de la Ioan Vodă Caragea, Golescu își construiește în răstimp de trei ani, cu modestia caracteristică începuturilor dificile unei societăți ale cărei referințe intelectuale erau predominant fanariot-orientale, în care arhitectura, pictura și celelalte arte erau puțin apreciate, o nouă casă, unul dintre primele edificii în stil neoclasic ale Bucureștilor. Casa devine prin ampoare un reper al Capitalei acelor vremi. O legendă spune chiar că Radu Golescu ar fi exclamat: „Frumos salon, fătul meu! Dar cu ce o să-l luminezi?”⁵ La care acesta, plin de entuziasm vizionar, ar fi răspuns: „Tată, eu

Carol Popp de Szathmári, *Domnitorul Carol I al României*, 1866, Biblioteca Academiei Române, Cabinetul de stampe, București, cota F I 224 074.

¹ Ulysse de Marsillac, *Bucureștiul în veacul al XIX-lea*, prefață, note și antologie de Adrian-Silvan Ionescu, traducere din limba franceză de Elena Rădulescu, Editura Meridiane, București, 1999, p. 162; Frédéric Damé, *Bucarest en 1906*, București, 1908, pp. 109–110. Carmen Sylva remarcă malițios că, la venirea ei în Capitală, în 1869, „în acest palat nicio fereastră nu se închidea cum trebuie, iar umiditatea urca până la etajul întâi; așa că, de douăzeci de ani încoace, răcelile nu mi-au mai dat pace, și am pierdut mulți servitori și mulți cai ca urmare a umezelii zidurilor”. (*În jurul „Exilatei”. La Sinaia, București, Veneția*, texte reunite și prezentate de Alain Quella-Villéger, prefață de Gabriel Badea-Păun, traducere din limba franceză de Silvia Colfescu, Editura Vremea, București, 2016, p. 87).

² Emil Vărtosu, „Palatul regal cum a fost în trecut, de la Nicolae Grămăticul la boierul Dinicu Golescu”, în *Arhivele Bucureștilor*, nr. 3, București, 1937, p. IX.

³ Gheorghe Crutzescu, *Podul Mogoșoaiei. Povestea unei străzi*, ediția a III-a, îngrijită și adnotată de Cătălin Strat, Editura Humanitas, București, 2014, p. 241.

⁴ E. Vărtosu, *art. cit.*, p. XVII.

⁵ George Ionescu-Gion, *Istoria Bucureștilor*, Stabilimentele Grafice I. V. Socecu, București, 1899, p. 419.

Carol Popp de Szathmári,
Nicolae Golescu, Biblioteca Academiei
Române, Cabinetul de stampe,
București, cota FI 18 095.

clădesc pentru viitorime!"¹ Ea va fi, mai bine de un deceniu, locul de întâlnire privilegiat al elitei Capitalei și al Societății Literare înjghebate, în timpul refugierii la Brașov din fața zaverii, de către Dinicu Golescu, Nicolae Văcărescu, Grigore și Manolache Băleanu, Constantin și Ion Câmpineanu, Emanoil Florescu, Ilarion, episcopul Argeșului. Aici va apărea, în aprilie 1829, *Curierul românesc*, primul ziar românesc, și se vor citi gramaticile lui Ion Heliade-Rădulescu și Dinicu Golescu.

După moartea, în 1830, a Golescului, împovărat de datorii, casa va fi propusă cumpărării de către stat de epitropia care îi administra, în numele fiilor minori, bunurile. Acesta, prin ofisul nr. 758 din 4 noiembrie 1832, semnat de generalul Pavel Kisseleff, acceptă propunerea și, după o expertiză tehnică, o cumpără la 21 aprilie 1833, instalând în ea Curtea Administrativă. Închiriază totodată prăvăliile de la poartă de la un anume Radu Săpunarul – care le luase cu embatic în 1808 de la biserica Kretzulescu și care se călugărise între timp – instalând în ele Obahtul, viitorul corp de gardă.

Dintr-un inventar alcătuit în aprilie 1836, aflăm cum, în cele douăzeci și cinci de încăperi, erau adăpostite instituțiile Țării Românești: „una odaie pentru Marele-Vornic; una odaie pentru Marele-Director; una sală pentru dorobanții Vorniciei; una odaie secția I a Vorniciei; una odaie secția II a Vorniciei; una odaie secția III a Vorniciei; una odaie Postelnicia cea mare, «unde șade expeditoru»; una odaie pentru Marele-Postelnic; una odaie pentru slugerul Petrescu; una odaie pentru Sfatul Administrativ; una odaie cancelaria «franțuzească»; una odaie «presudstvia Comitetului Cantinelor»; una odaie cancelaria Comitetului Cantinelor; una odaie pentru Marele-Vistier; una odaie secția I a Vistieriei; una odaie secția II a Vistieriei; una odaie secția III a Vistieriei; una sala pentru dorobanții Vistieriei; una odaie cancelaria paharnicului lanache; una odaie pentru paharnicul lanache, «unde se numără banii»; una odaie a «eczekutorului Curții»; «casele ce șed soldații de păzesc caraula, din porunca lui lancu Manu»; una odaie arestul și una odaie pentru rânđași.”²

În septembrie 1837, după ce fuseseră făcute mai multe reparații după planurile lui Xaver Villacrosse, verificate de pitarul Matache Iliad, arhitectul Curții (zis pe atunci Maimar Bașa), domnul Alexandru Dimitrie Ghica o ridică la statutul de curte domnească, transformând salonul cel mare de la etaj în Sală a tronului. Despre aceasta, nepoata sa, Alexandrina Ghica, povestea că pereții îi erau ornați cu patru tapiserii de Gobelins înfățișând *Ambasada siameză la Curtea lui Ludovic al XIV-lea*³ și că mobilierul Empire, fără îndoială de sorginte

¹ Ulysse de Marsillac, *op. cit.*, p. 162.

² E. Vărtosu, *art. cit.*, pp. XXVIII–XXXIX.

³ Vladimir Ghika, „Din istoria palatului regal. Amintiri cu prilejul unor vechi socoteli de domnița Alexandrina Ghica”, în *Convorbiri literare*, XLVII, nr. 4, aprilie 1913, p. 458. Aceasta va vinde

rusească, îi aparținea Domnului, fiind ulterior împrăștiat între moștenitorii lui. „Cele mai frumoase mobile” au fost conservate cu pietate la reședința sa de la Pașcani-Căciulați, de lângă București, restaurată și locuită până în 1945 de nepoata lui, Irina Mavrocordat. Ele s-au pierdut după 1948, când conacul a fost prădat, deși proprietara reușise să-l claseze drept monument istoric.

Palatul – primenit, „prin îngrijirea lui [Vladimir] Blaremborg, cu o cheltuială de 7 137 lei vechi”, în vederea înscăunării, în ianuarie 1843, a lui Gheorghe Bibescu – avea mobile de mahon, la modă, în stil Ludovic-Filip. „Decorațiunile saloanelor executate de Haferl erau când galbene, când roșii, când verzi, când albastre. În Sala Tronului, se deosebesc două văzuri poleite, cu catifea și pene de strauss [struț].”¹ Alte modificări modeste au fost făcute în 1845, cu ocazia celei de-a doua căsătorii a Domnului, cu Marițica Văcărescu, dar el nu l-a folosit decât ca „palat de ținere”, în timp ce „palatul de locuință” era în casele brâncovenești de la poalele Dealului Mitropoliei, zestrea primei sale soții, Doamna Zoe Basarab-Brâncoveanu-Mavrocordat. La fel, fratele lui, Barbu Știrbey, deși va aproba chiar înainte de a abdică, la 25 iunie/6 iulie 1856, o sumă însemnată pentru reparații și mobilare, în mod deosebit pentru Sala Tronului, va prefera drept locuință palatul său de pe Calea Victoriei.

Alexandru Ioan Cuza, primul domnitor care a locuit în palat, îl găsea la instalare degradat și propunea, în 1860, construirea unui nou fie pe Dealul Spirii, unde fusese Curtea Arsă, fie pe locul Episcopiei, proiecte nerealiste, care au fost repede abandonate din motive financiare. Patru ani mai târziu, îi cerea arhitectului Ministerului Lucrărilor Publice, Achille-Auguste-Théodore Tillay, să studieze prelungirea și transformarea casei Golescu cu „o parte de construcție cu două etaje, având scări, galerii, retirade”,² proiect care va fi și el abandonat din lipsa finanțelor.

În timpul domniei lui Cuza, etajul cuprindea apartamentul Domnului, compus din șase camere („salonul din colț spre Kretzulescu, salonul d'alături, camera orientală, camera de toaletă, camera de culcat și salonul-bibliotecă”), și apartamentul Doamnei Elena, alcătuit din patru camere („salonul despre intrarea principală, salonul albastru, camera de culcat și budoarul”), amândouă apartamentele fiind legate de spațiile de serviciu: garderoba și sala cameristelor.

Pagina 11:

Dimitrie Papazoglu, *Planul centrului Capitalei București, Colórea de roșu. Dedicat Dom-selle D-lui V. Hiottu, prefectul Poliției Capitali*, 1871, litografie colecție particulară (detaliu).

tapiseriile regelui Carol I. Credem însă că, de fapt, subiectul lor este eronat identificat și că, în realitate, ele reprezintă *Ambasada turcă la Curtea lui Ludovic al XV-lea*, după cartoanele lui Charles Parrocel (1731). Tot ea menționează și un lavabo (*athénienne*) „după gustul Împărătesei Iosefina”, pierdut în prezent.

¹ Ioan C. Filitti, *Domniile române sub Regulamentul organic*, edițiunea Academiei Române, C. Sfetea, București, 1915, p. 282.

² Arhivele Naționale Istorice Centrale (mai departe, ANIC), fond Ministerul Agriculturii și Domeniilor, Serviciul Bunuri (mai departe, MADSB), dosar 1513/1864, p. 144.

Această dispunere va rămâne identică în prima parte a domniei lui Carol I. „Apartamentul de mare recepțiune”, aflat la același etaj, era format din patru saloane („salonul albastru deschis, salonul verde, salonul galben și salonul albastru închis”), dispuse concentric în raport cu Sala Tronului. Inventarul acesteia ne permite să ne facem o idee despre cum era decorată: „Estrada Tronului; 2 fotoliuri mari pentru MMLL; 6 scaune; 2 perne de picioare la fotolii, 1 calota Tronului perdelile de catifea purpură cusută cu fir și cu ciucuri de fir; 2 coloane de lemn aurit, una în dreapta și alta în stânga Tronului; 6 banchete lungi, 4 idem mai scurte, 2 idem și mai mici, 24 scaune – toate din pluș de purpură; 6 oglinzi mari cu cadruri aurite, lungimea de 2 ½, iar lățimea 1 ½ metri la lumină, la una dintre aceste oglinzi lipsește lumina; 5 perdele; 4 portiere – de plușu purpură cusute cu fir și cu ciucuri de fir, 5 storuri, 6 policandre; 16 girandole aurite.”¹ Este foarte posibil să fi fost încăperea care a suferit cele mai puține prefaceri în primii ani ai noii domnii.

Interioarele Palatului Domnesc între 1837 și 1866 rămân, cu limitatele tentative de prefacere a lor, imposibil de reconstituit în lipsa imaginilor care să reprezinte saloanele de recepție. Numeroasele chitanțe de achiziție, ca și inventarele păstrate la Arhivele Naționale rămân puțin grăitoare. În aceste documente, saloanele sunt numite în funcție de culoarea care domina decorațiunea – cea murală și tapițeria sau garnitura mobilierului – fără însă a se specifica funcția lor exactă. Mobilele sunt enumerate fără să se dea indicații precise privind stilul (cu o singură excepție notabilă, cele 48 de scaune de „formă gotică” din sufragerie)², momentul achiziției sau furnizorul. În absența acestor mobile – răspândite, distruse sau neidentificate cu precizie, ele nepurtând numere de inventar – nu putem decât presupune, coroborând lucrurile cu puținele descrieri din epocă, că erau urmărite, în linii generale, modele vremii: de la stilul Empire, foarte probabil de sorginte rusească, la stilul Ludovic-Filip și până la stilul Napoleon al III-lea.

¹ ANIC, fond MADSB, dosar 1513/1864, p. 54 verso. („Inventar al mobilierului și tutulor celorlalte obiecte mobilănde în ființă la Palatul Domnesc din București, constatate prin revizuirea făcută la demisionarea fostului Intendent N. Vasilescu și numirea celui nou D. Nițescu”)

² *Ibidem*, p. 59.